

Bijlage HAVO

2014

tijdvak 2

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

tekst 1

Gewetensbezwaarde ambtenaren: een verkorte historische achtergrond

Sinds 1 april 2001 staat in Nederland het huwelijk ook open voor twee personen met een homoseksuele geaardheid. Huwelijken worden vol-
5 trokken door ambtenaren van de burgerlijke stand. Zij zijn in dienst bij gemeenten. Sommigen van hen hebben gewetensbezwaren tegen huwelijken van twee personen van
10 gelijk geslacht. Daarom weigeren zij die huwelijken te voltrekken. Zij worden vaak als ‘weigerambtenaren’¹⁾ aangeduid. (...)

In het in 2007 gepresenteerde
15 regeerakkoord van het kabinet-Balkenende IV was een passage opgenomen, waarin stond dat de rechtszekerheid van gewetensbezwaarde ambtenaren veilig gesteld
20 zou worden. Met betrekking tot de werving en selectie van nieuwe trouwambtenaren nam het kabinet in

het debat over het regeerakkoord het standpunt in, dat gemeenten daar-
25 omtrent een eigen beleid mochten voeren en dat zij de eis mochten stellen dat sollicitanten alle huwelijken voltrekken. (...)

In november 2011 nam de Tweede
30 Kamer een motie van het Kamerlid Van Gent aan, waarin de regering werd verzocht om met een wettelijke regeling een einde te maken aan het fenomeen van de ‘weigerambtenaar’. (...)

35 In juni 2012 liet het kabinet weten dat het kabinet, gelet op zijn demissionaire status, het innemen van een inhoudelijk standpunt overliet aan een volgend kabinet. Voor het
40 Kamerlid Schouw was dit aanleiding om aan te kondigen dat de fractie van D66 een wetsvoorstel in zou dienen.

naar: www.d66.nl/wp-content/uploads/2012/08/Memorie-van-toelichting-weigerambtenaren.pdf, augustus 2012

noot 1 De term ‘weigerambtenaren’ wordt hier door de D66-leden Dijkstra en Schouw gebruikt in de memorie van toelichting op het door hen gedane wetsvoorstel. De leden van de SGP-fractie hebben in een reactie hierop te kennen gegeven de term ‘weigerambtenaren’ diskwalificerend te vinden en de indieners van het wetsvoorstel gevraagd of zij overwogen hebben om deze term te vermijden. (nr. 7, verslag) In een nota naar aanleiding van het verslag antwoorden de indieners dat zij de term neutraal-beschrijvend van aard vinden en gebruiken omdat hij in het Nederlands volledig ingeburgerd is. Zij geven aan de term niet in het wetsvoorstel te hebben opgenomen, waarin zij voor een andere, bredere omschrijving hebben gekozen, maar de term ‘weigerambtenaren’ voor gebruik in andere stukken wel geschikt te achten. In de teksten 1 tot en met 3 wordt (onder andere) de term ‘weigerambtena(a)r(en)’ door de schrijvers gebruikt. In de opgaven wordt niet gesproken van ‘weigerambtenaren’, maar van gewetensbezwaarde ambtena(a)r(en).

tekst 2

Kamer schaft nog dit jaar 'weigerambtenaar' af

Het afschaffen van de 'weigerambtenaar' is een flinke stap dichterbij gekomen, nu het wetsvoorstel van D66-Kamerleden Gerard Schouw en Pia Dijkstra klaar is voor plenaire behandeling in de Tweede Kamer. Het kabinet-Rutte II (VVD en PvdA) schaarde zich eerder al achter het voorstel van D66, het afschaffen van de gewetensbezwaarde ambtenaar staat ook in het regeerakkoord. Het wetsvoorstel gaat naar verwachting door zowel de Tweede als Eerste Kamer. (...)

Ondanks dat het homohuwelijk al in 2001 is ingevoerd, is het nog steeds mogelijk dat een ambtenaar van de burgerlijke stand vanwege persoonlijke bezwaren weigert om het homohuwelijk te sluiten. Het wetsvoorstel van D66 maakt hier een einde aan.

naar: www.d66.nl, 22 februari 2013

(...)

Roze Stembusakkoord

Het wetsvoorstel maakt onderdeel uit van het 'Roze Stembusakkoord' dat ondertekend is door onder andere D66, VVD, PvdA, SP, PVV en GroenLinks. (...)

Gewetensbezwaren geen reden

De christelijke partijen zijn geen voorstander van de wet en zijn van mening dat een ambtenaar van de burgerlijke stand gewetensbezwaren mag hebben. Pia Dijkstra: "Uiteraard mag een ieder gewetensbezwaren hebben. Maar indien je bezwaar hebt om een huwelijk tussen twee mannen of vrouwen te sluiten, moet je niet de keuze maken om ambtenaar van de burgerlijke stand te worden. In die functie is neutraliteit een groot goed en hoor je de wet uit te voeren."

tekst 3

COC wil definitief einde 'weigerambtenaar'

COC Nederland roept de Tweede Kamer op om een definitief einde te maken aan het fenomeen 'weigerambtenaar'. De Kamer behandelt woensdag een wetsvoorstel van D66 over de kwestie.

Volgens het wetsvoorstel van D66 mogen gemeenten geen nieuwe 'weigerambtenaren' benoemen. Het voorstel biedt géén definitieve oplossing voor zittende 'weigerambtenaren', noch voor ambtenaren van de burgerlijke stand die na hun benoeming gewetensbezwaren

15 krijgen. Daardoor kan het fenomeen in beginsel voor onbepaalde tijd voortbestaan.

"Het is positief dat het aantal 'weigerambtenaren' met dit voorstel op termijn sterk zal afnemen. Wij vragen de Kamer om nu door te pakken en de kwestie direct definitief te regelen", aldus COC-voorzitter Tanja Ineke. (...)

Volgens het COC gelden dezelfde 25 principiële argumenten tegen nieuwe 'weigerambtenaren' ook voor zittende 'weigerambtenaren'. Verder

signaleert het COC dat uit recente
rechtspraak van het Europees Hof
30 voor de Rechten van de Mens blijkt
dat er geen juridische bezwaren

naar: *www.coc.nl*, 28 mei 2013

bestaan tegen een regeling waarmee
zittende 'weigerambtenaren' uit hun
functie worden ontheven.

Opgave 2 Massamedia

tekst 4

'Je bent altijd bang dat je die ene diamant weggooit'

**Kees van den Bosch (60) bepaalt
als eindredacteur van het onder-
zoeksprogramma Argos mede welk
verhaal wordt uitgezocht. "Soms
5 moet je een lange adem hebben."**

"Toen ik laatst van vakantie terug-
kwam, stond er een grote, kartonnen
doos op mijn bureau met daarin een
dikke ordner en een briefje: 'Beste
10 mensen van Argos, zoek dit eens uit.'
Dat is de droom van elke eindredac-
teur. Ik besteed een groot deel van
mijn tijd aan het beoordelen van tips.
Negen van de tien keer leidt dat tot
15 niets, maar je bent altijd bang dat je
die ene diamant weggooit. (...)

In de twintig jaar dat Argos bestaat,
hebben we nooit een documentaire
hoeven rectificeren. Het geheim?
20 Probeer jezelf nooit te over-
schreeuwen. (...) Je moet iets alleen
als feit brengen als je het 100 pro-
cent zeker weet. Misschien haal je
daardoor niet Teletekst of de voor-
25 pagina van *de Volkskrant*, maar op
de lange termijn houd je er een
goede naam aan over.

Ons doel is simpel: vragen stellen,
nieuwsgierig zijn en ontrafelen. We
30 controleren de macht, dat is onze
taak. Greenpeace is ook een macht,

de Vogelbescherming ook. We be-
kijken iedereen kritisch. Dat vind ik
ook een deel van onze rechtvaardig-
35 ging. Op internet is voor elke mening
wel ondersteunende informatie te
vinden. Dan is het belangrijk dat er
mensen zijn die een soort keurmerk
hebben. Van wie je erop kunt ver-
40 trouwen dat ze iets goed uitzoeken
en dat wanneer zij iets vertellen, het
ook waar is. (...) Als je iets niet zeker
weet, wees dan eerlijk over hoe
twijfelachtig je basis is. Eigenlijk
45 doen wij het niet anders dan andere
journalisten, het enige grote verschil
is tijd. We zijn met acht redacteurs,
gemiddeld besteedt een redacteur
zo'n zes weken fulltime aan research
50 voor een uitzending. Maar als het
nodig is, kan iemand ook een half
jaar met een onderwerp bezig zijn.

Aan onze scoop¹⁾ over ruziënde
artsen op de longafdeling van het VU
55 Medisch Centrum is maandenlang
bellen, praten en koffiedrinken in
hotels voorafgegaan. Je moet het
vertrouwen van mensen winnen om
ze zover te krijgen dat ze alles ver-
60 tellen. Een redacteur raakt daardoor
helemaal verward in zo'n verhaal.
Dan is het mijn taak om te zeggen
'Ho, ho, waar ben je mee bezig?

65 Wordt het wel iets?' Toen we stukken
binnenkregen die bevestigden wat
zijn bronnen hem hadden verteld,
wisten we: nu hebben we groot
nieuws.

(...) Bijna de helft tot een derde van
70 onze verhalen leidt tot Kamervragen
of iets van beweging in de politiek.
Dat geeft een kick, maar ook een
zekere druk. Het zal toch niet
gebeuren dat we onder mijn leiding
75 de fout in gaan?"

naar: de Volkskrant, 26 januari 2013

noot 1 een scoop = een journalistieke primeur

tekst 5

Argos-TV medialogica: dossier taakstraf

Aflevering 6

Vijf jaar geleden onthulde het tele-
visieprogramma ZEMBLA voor het
eerst cijfers over taakstraffen in
Nederland. Daders van ernstige
5 gewelds- en zedendelicten zouden
vaak weggelaten worden met een taakstraf.
De onthulling ontketende verontwaar-
digde reacties in politiek en samen-
leving. Kranten namen de bericht-
10 geving van ZEMBLA over en er
ontstond een beeld van rechters als
zachte heelmeesters.
Rechters en aanklagers herkenden
hun eigen praktijk niet in de feiten.
15 De Raad voor de Rechtspraak en het
Openbaar Ministerie lieten daarop
hun eigen onderzoek volgen. Zij kwa-

men tot de conclusie dat het beeld
dat ZEMBLA schetste grotendeels
20 niet klopte. Maar het tij bleek niet te
keren. Hoewel diverse deskundigen
in de uitzending van ARGOS aange-
ven dat taakstraffen al jarenlang een
effectieve, humane en kostenbespa-
25 rende wijze van straffen zijn, won het
beeld van de softe rechters die geen
vuist konden maken tegen de opruk-
kende criminaliteit.
'Medialogica' over hoe het verschil
30 tussen werkelijkheid en beeld kon
ontstaan. Hoe politici, journalisten en
beleidsmakers verstrikt raakten in de
donkere krochten van de media-
werkelijkheid.

naar: www.human.nl, geraadpleegd augustus 2013

tekst 6

'Het mediabeleid rond HUMAN is vooral heel pijnlijk'

(...) Donderdag 6 december 2012 verstuurde staatssecretaris Sander Dekker zijn 'media-brief' naar de Tweede Kamer waarin hij de uit-
5 werking van de bezuinigingen op de publieke omroep toelichtte. De levensbeschouwelijke '2.42-omroepen', zoals HUMAN, worden met in-
gang van 2016 niet meer gefinancierd. (...)
10 Dekker ziet levensbeschouwelijke programmering als een taak voor de algemene omroepen. HUMAN-directeur Bert Janssens: "Als
15 programma's zoals de onze worden ondergebracht bij andere omroepen dan gaat onder andere de kennis en expertise van de humanistische
beweging verloren. Op dit moment
20 werkt HUMAN nauw samen met humanistische organisaties zoals het Humanistisch Verbond, Humanitas, Hivos, HVO, UvH en anderen. Dat levert bijzondere programma's op,
25 die zonder een directe band met hen nooit gemaakt zouden worden."
Volgens Janssens verliest de overheid het belang van minderheden uit het oog. "De meerderheid voert zijn
30 ideeën uit. Nu eens dit, dan weer dat. De kiezer heeft gesproken, zeggen ze dan."
"Tijdens het Kamerdebat van afgelopen maandag bleek dat politici

35 denken dat onze (...) samenleving langs politieke en sociale lijnen in te delen is. (...) Maar dat gebeurt net zo goed langs levensbeschouwelijke
lijnen. En dan zijn ineens, zoals bij
40 het Humanistisch Verbond, VVD'ers en SP'ers met elkaar verbonden. Een omroep als HUMAN maakt zijn programma's niet alleen voor de eigen achterban, maar ook voor
45 andersdenkenden die zo kennis nemen van het humanistisch perspectief op ontwikkelingen in de samenleving. De publieke omroep moet de plek bij uitstek zijn waarin
50 levensbeschouwelijke stromingen autonoom hun stem kunnen laten horen."
De verbazing rond het stopzetten van de financiering voor HUMAN en de
55 andere 2.42-omroepen is groot. Op weinig terreinen is immers het onderscheid met de commerciële omroep zo duidelijk aanwijsbaar. (...)
Ondertussen onderzoekt HUMAN zijn
60 toekomst. Janssens: "Daar waren we natuurlijk al langer mee bezig. Afhankelijk zijn van politieke grillen, dat ligt niet in de lijn van een humanistische organisatie. Met de steun
65 die we ondervinden van onze achterban, van kijkers en luisteraars, gaan we moedig voorwaarts. Maar eerst doet het even pijn."

naar: www.human.nl, 14 december 2012

Opgave 3 Criminele meisjes en vrouwen

tekst 7

Crimineel is steeds vaker een vrouw

De criminaliteit onder vrouwen stijgt. Zij plegen niet alleen diefstallen, maar maken ook carrière in de drugs-
handel, stichten branden en zijn ge-
5 gewelddadig bij vecht- en steekpartijen. Dat schrijft het *Algemeen Dagblad* op basis van onderzoek van de Vrije
Universiteit (VU) en de Universiteit
van Amsterdam (UvA).
10 Jaarlijks komen 30.000 vrouwen en meisjes vanaf 12 jaar met de politie in aanraking, tegen 160.000 mannen. Eén op de vijf verdachten is daarmee
vrouw. Het aantal vrouwen dat werd
15 opgepakt voor het plegen van geweld verdubbelde in de laatste 16 jaar.
“Ze maken vaker een criminele

carrière dan werd gedacht. Het aan-
deel verdachte vrouwen overstijgt
20 bijvoorbeeld het aantal mannen dat wordt verdacht van een zedendelict. Het is veel forser dan werd aange-
nomen”, zegt onderzoekster Anne-
Marie Slotboom. Criminaliteit door
25 meisjes en vrouwen is te lang ge-
bagatelliseerd en te weinig onder-
zocht, denken de onderzoekers.
(...)

Jonge meisjes blijken bovendien
vaker lid van jeugdgroepen en ben-
des dan gedacht. “Hun wordt meestal
30 geen actieve rol toebedeeld, terwijl ze zelf ook delicten zeggen te ple-
gen.”

naar: www.ad.nl, 22 januari 2013

Opgave 4 Opsporingsberichtgeving

tekst 8

OM doet het niet voor de kijkcijfers

“We doen het niet voor de kijkcijfers. Ons doel is om meer informatie en
tips te krijgen want we willen de zaak
oplossen.”
5 Dat zegt woordvoester Martine Pilaar van het Openbaar Ministerie
(OM) in Breda naar aanleiding van het opvallende aantal schokkende
beelden en filmpjes van slachtoffers
10 van misdrijven dat recent op televisie
vertoond is.
Het OM is steeds minder terughou-
dend waar het gaat om opsporings-

berichtgeving. Vaste kijkers van pro-
15 gramma's als Opsporing Verzocht en
Bureau Brabant zien wekelijks de
meest gruwelijke beelden voorbij
komen of horen al dan niet anoniem
de verhalen van slachtoffers. (...)
20 Het vertonen van beelden van ern-
stige delicten (beelden van daders én
slachtoffers) werpt zijn vruchten af, is
de ervaring van Jeroen Steenmeijer,
woordvoerder van de politie Midden-
25 en West-Brabant. Na vertoning van
de beelden van een ernstige mis-

handeling regende het telefoontjes, zegt hij.

Er werden ook al snel meer namen
30 genoemd dan er verdachten waren
en daarmee benoemt Steenmeijer
ook meteen het grote bezwaar van
de opsporingsberichtgeving 'nieuwe
stijl': mensen die niets met een delict
35 te maken hebben, lopen het risico via
social media aan de schandpaal ge-
nageld te worden.

Maar: de verdachten van de mis-
handeling meldden zich al snel.

40 Steenmeijer: "Dit soort filmpjes
maken dat de kijker echt getuige is
van een zaak. Dat heeft meer impact
dan een nieuwslezer die droog vertelt
wat er gebeurd is. De kijker ziet: 'Dit
45 kan écht niet' en is meer bereid om
te reageren. Meld Misdaad Anoniem
werd in het begin ook afgedaan als
een kliklijn. Dat beeld is helemaal
veranderd. Mensen zijn het zat en
50 willen hun steentje bijdragen aan een
veiliger maatschappij."

Bureau Brabant, het opsporings-
programma van Omroep Brabant
vertoonde eergisteren schokkende

55 beelden van het letsel van een
slachtoffer van een gewelddadige
beroving. Het Openbaar Ministerie
koos hier heel bewust voor. Martine
Pilaar: "We hadden geen
60 aanknopingspunten meer. En we
willen die zaak oplossen." (...)
"Waar de grens ligt? Niet in zo veel
liters bloed of zo veel letsel", vervolgt
Pilaar. Er zijn regels, vastgelegd in
65 de Aanwijzing Opsporingsbericht-
geving¹⁾ en aan de hand van een be-
paalde casus maakt de zaakofficier
zijn afweging. En in dit geval is ge-
oordeeld dat het vertonen van de
70 beelden van het slachtoffer pro-
portioneel was, al gaat daar uiteinde-
lijk de rechter over. Kijkers kunnen
gechoqueerd raken, maar dat is niet
het doel. Nogmaals: doel is dat we
75 de zaak oplossen", aldus de woord-
voerster van het OM.

naar: Helene Schenk, BNDeStem, 20 maart 2013

noot 1 Aanwijzing Opsporingsberichtgeving: Deze aanwijzing geeft aan wat opsporings-
berichtgeving inhoudt, hoe en wanneer het Openbaar Ministerie (OM) de verschillende
vormen ervan kan inzetten en aan welke omstandigheden het OM daarbij nog speciale
aandacht moet geven.

Persrechter: “Belangen afwegen voor vrijgeven filmbeelden”

De beslissing van de rechtbank Oost-Brabant om ‘strafkorting’ toe te passen in een zaak over ernstige geweldpleging in Eindhoven, heeft tot commotie geleid. Veel mensen begrijpen niet dat de rechtbank twee maanden van de celstraffen heeft afgetrokken vanwege het uitzenden van filmbeelden van de geweldpleging, met grote gevolgen voor de verdachten. Eigen schuld, is een veelgehoorde reactie. Persrechter Lieneke de Klerk legt uit waarom de rechtbank dat anders ziet.

De officier van justitie eiste 24 maanden jeugddetentie tegen de hoofdverdachte, de rechtbank legde 10 maanden op. Hoe kan dat?

“De rechtbank neemt de feiten zeer hoog op”, zegt persrechter De Klerk. “Twee van de vier verdachten zijn dan ook schuldig bevonden aan poging tot doodslag. Maar de hoogst mogelijke jeugdstraf vond de rechtbank te veel. Daarbij keken de rechters naar straffen die voor soortgelijke delicten aan jeugdige daders worden opgelegd. In dit geval hebben de verdachten een blanco strafblad en deskundigen achten de kans op herhaling klein. Verder heeft de rechtbank twee maanden afgetrokken, omdat ze niet heeft kunnen vaststellen dat er bij het OM een belangenafweging heeft plaatsgevonden voordat de beelden werden vrijgegeven. (...)

Uitzending van de filmbeelden heeft enorme gevolgen voor de verdachten. Hun namen en adressen zijn via internet verspreid, ze zijn bedreigd en achtervolgd, een verdachte was niet meer welkom op zijn opleiding

naar: www.rechtspraak.nl, 30 augustus 2013

en werkplek, een ander werd geweerd bij sportscholen. De kans is groot dat ze in de toekomst nog vaak met de gevolgen worden geconfronteerd. Daarnaast was er ook enorme media-aandacht. Eigen schuld, zeggen sommige mensen. Dat is wel begrijpelijk, maar het gaat hier om minderjarige jongens. In het jeugdstrafrecht ligt het accent op een pedagogische aanpak. Niet voor niets worden jeugdzaken achter gesloten deuren behandeld.”

Het uitzenden van filmbeelden helpt wel erg bij de opsporing.

“Slachtoffer en samenleving hebben groot belang bij het opsporen van de daders van zo’n ernstig misdrijf, dat staat buiten kijf. De rechtbank heeft dan ook zeker niet gezegd dat het uitzenden van beelden nooit zou mogen. Maar het OM moet daar niet lichtvaardig mee omgaan, omdat de beelden altijd via internet beschikbaar blijven. Eigenlijk verwijt de rechtbank het OM dat het niet eerst gekeken heeft of er minder ingrijpende manieren zijn om verdachten op te sporen. (...)

Worden rechters niet wanhopig van zo veel kritiek?

“Soms zijn mensen het niet eens met het oordeel van een rechter. Dat hoort erbij, daar moet een rechter tegen kunnen. Als rechter is het je taak om in een individuele zaak een rechtvaardig oordeel te geven. Als de verdachten of het OM het daarmee niet eens zijn, kunnen zij in hoger beroep. Het OM heeft dat inmiddels gedaan in deze zaak. We zijn benieuwd hoe het gerechtshof over deze kwestie zal oordelen.”